

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

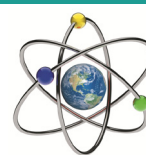
№10
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 1254 sahifa,
3-oktyabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

The Use of Innovative Pedagogical Technologies in the Development of Critical Thinking	16
<i>Gulnar Atakhanova Orinbaevna</i>	
Current Aspects of Designing and Implementing Extracurricular Educational Activities at the Primary General Education Level.....	20
<i>Amankosova Dinara Gabitovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tizimida tarbiyachi shaxsiyati va kasbiy mahorati shakllanishining nazariy asoslari....	24
<i>Axmadaliyeva Moxlaroy To'xtapolatovna</i>	
Pedagogical Model and Stages of Teaching Subjects Through a Project-Based Approach	28
<i>Bannayev Qosimjon</i>	
Lotin tili va zamonaviy tibbiy terminologiya: tarixi, vazifasi va amaliy ahamiyati	31
<i>Eshmurodova Shirin Oybekovna</i>	
Motor alaliyaning nonutqiy simptomatikasi	34
<i>Isayeva Mushtariy Alisher qizi</i>	
Talabalar etnomadaniy kompetentligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik omillari	38
<i>Isomiddinov Asliddin Baxriddin o'g'li</i>	
Texnologiya darslarida o'quvchilarning texnik savodxonligini robototexnika elementlari asosida rivojlantirish.....	41
<i>Jabborova Umida</i>	
Fizika fanini mutaxassislik fanlari integratsiyasi asosida o'qitishda bo'lajak muhandislarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	45
<i>Xayrullayev Asliddin Isatullayevich</i>	
Talaba tomonidan mutaxassislik tilini o'zlashtirishda monologik nutqni o'rgatishning samarali usullari masalasi haqida.....	51
<i>Karimov N. M.</i>	
Zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlashda kasbiy motiv va motivatsiyaning o'rni	54
<i>Melikova Einora Shuxratovna</i>	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlashda pragmatik kompetensiyaning roli.....	58
<i>Mustafayeva Nilufar Ulashovna</i>	
O'quvchilarda iqtisodiy tafakkurni rivojlantirishning pedagogik strategiyalari	62
<i>Nishonova Dilafuz</i>	
Computer-Based Formative Assessment: Advantages and Challenges in Teaching English to High School Students	66
<i>Obidjonova Shokhista Bakhtiyorovna</i>	
Metata'lim texnologiyalari asosida bo'lajak maktabgacha ta'lim mutaxassislarini tayyorlash tizimini takomillashtirish.....	70
<i>O'rolboyeva Durdona Sayfiddin qizi</i>	
Sun'iy intellekt asosidagi darslarning an'anaviy darslarga nisbatan samaradorligini qiyosiy tahlil qilish.....	73
<i>Rasulev Bobirjan Atxamovich</i>	
Pedagogik faoliyatda pedagogning kasbiy taraqqiyoti motivatsiyasining psixologik xususiyatlari	78
<i>Rustamova Surayyo Shaxobiddinovna</i>	
Innovatsion kompetentlik tushunchasi va uning ilmiy-pedagogik asoslari.....	84
<i>Soliyev Eliyor Ravshan o'g'li</i>	
Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar eshituv idrokini o'yinlar yordamida rivojlantirishning samarali usullari	88
<i>Xalilova Shahnoza</i>	
Zamonaviy ta'limda kommunikativ kompetensiyaning o'rni va ahamiyati.....	92
<i>Yaqubova Nigoraxon Ibrohimjon qizi</i>	
Soliq yuki – mamlakat soliq soliq tizimining asosiy mezonidir	97
<i>Suyunov Otabek Shuxrat o'g'li</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish va takomillashtirish yo'llari	101
<i>Ibodova Sarvinoz Sayfilloyevna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida hospital pedagogika fanini o'qitishning dolzarb masalalari va uning uslubiy ta'minoti	106
<i>Inogamova Dilfuza Rahmatullaevna</i>	

Chizma geometriya va kompyuter grafikasi: an'anaviy fan va zamonaviy texnologiyaning uyg'unlashuvi .	111
Raximov A. M., Tairova N. S., Sabirova D. U., Xasanova S. T., Tashpulatov R. X.	
Геймификация в обучении английскому языку на начальном этапе обучения	114
Курбанова Назира Низомиддиновна	
Talabalarda tanqidiy va evristik fikrlashni shakllantirishda raqamli texnologiyalarning o'rni	117
Adjiev Nayrullo Nazrulloevich	
Konstruktiv yondashuv asosida tabiiy fanlar (science)ni o'qitish metodikasi.....	122
Amirullayeva Barno Abdulhaqovna	
Kimyo o'qitishda o'quvchilarning ijodiy faoliyatini shakllantirishning tajriba-sinov natijalari.....	126
Artiqov Maqsud Bahodirovich, Babanazarova Ayzada Omirbaevna	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarni bilingvist sifatida shakllantirishda til o'rganish ko'nikmalari va kompetentsiyalarining rivojlanishi	131
Axmadjonova Gulira'no Muxtorjon qizi	
Talabalarining ijtimoiy kompetensiyalarini shakllantirishda kooperativ ta'limning metodik yondashuvlari.....	135
Botiraliyeva Gulobar Mahamadismoil qizi	
Talabalarni intellektual faoliyatga tayyorlashda ijtimoiy sherikchilikning pedagogik va metodik asoslari	139
Dilbarjonov Avazbek Ravshanbek o'g'li	
Teacher-Centered and Child-Centered Methods in Early Childhood Education: Insights From Finland and Uzbekistan	143
Djaparova Gulnoza	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "Metodik mahorat kuni" va "Metodik mahorat soati"ni tashkil etish	150
Do'stov Davron Zulhaydarovich	
Theoretical, Methodological, and Practical Factors of Differentiated Education	155
Ergash Shonazarovich Khasanov	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual qobiliyatini rivojlantirishda kognitiv yondoshuv	160
Gulbahor Xamidova	
Mustaqil ta'lim – mustahkam bilim.....	164
Halima Shukurova Sunatullayevna	
Integrating Google Classroom and Project-Based Learning for Enhanced Synchronous and Asynchronous Education.....	168
Inomkhojaeva Shodiyakhon Abdukodirkhoja qizi	
O'quvchilarning innovatsion fikrlash ko'nikmalarini takomillashtirishning nazariy asoslari.....	174
Mamadaliyev Axadjon G'aniboyevich	
Hududiy rivojlanishda innovatsion yondashuvlarni strategik boshqaruvga integratsiya qilish yo'llari.....	177
Mo'minov Fazliddin Xusniddin o'g'li	
O'rta yoshdagi ayollarda harakat faoliyatini rivojlantirishda milliy o'yinlarning pedagogik ahamiyati	184
Mustafoev Sherali	
Pedagogical and Psychological Foundations of Developing Higher-Order Thinking Skills in Students.....	188
Nasimova Zarina Isomiddin kizi	
Pedagogik ijodkorlikning kasbiy professionallikda namoyon bo'lish xususiyatlari.....	193
Numonova Dildor Umurzoqovna	
Ko'zi oqiz boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ kompetentsiyasini o'rganishning nazariy asoslari	196
Qarshiboyev Asliddin	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish masalalari.....	200
Qilichova Marxabo Xudayqulovna	
The Transformation of Existential Thought in British Literature: Iris Murdoch's Philosophical Humanism and the Reinterpretation of Freedom	204
Rahmonqulova Zarnigor Nasimjon qizi	
Sportchilarning elektron platformalardan foydalanishning metodik tahlili	209
Saydullayev Zafar Erkinovich	
Adabiy ta'limda estetik tarbiya	216
Sharipov Elmurod Sa'dulla o'g'li	
O'qituvchi-trenerning ko'p qirrali kasbiy-pedagogik funksiyalari	220
Sulaymonov Jaxongir Solijonovich	
Uzluksiz kasbiy rivojlanishda art-pedagogikaning o'qituvchilar hissiy farovonligiga ta'siri	223
Suvanova Kamola Raimqul qizi	

Raqamlashtirish muhitida umumta'lim maktablarida ta'lim sifatini oshirish	226
<i>Xamidova Komila Maxmudovna</i>	
Oliy ta'limda kvest texnologiyasi yordamida fizika fanining murakkab tushunchalarini o'zlashtirish samaradorligini oshirish metodikasi.....	231
<i>Yo'ichiyev Shaxriyor Xusanovich, O'rinboyeva Kumushoy Sultonbek qizi</i>	
Совершенствование профессиональных компетенций будущих инженеров на основе интегративного подхода	235
<i>Умарова Гулчехра Абитовна</i>	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning aqliy qobiliyatining psixologik xususiyatlari	238
<i>Alanazarova Sholpan Artikbaevna, Artiqbaeva Miyassar Jumanazarovna</i>	
Biologiya ta'limida innovatsion metodlarni joriy etishda ta'lim menejmentining roli	241
<i>Allayorova Maloxat Normaxmat qizi</i>	
Integrating Innovative Technologies for the Enhancement of Speech and Communication Skills Among Learners With Intellectual Disabilities in Uzbekistan: Pedagogical Approaches and Developmental Outcomes	244
<i>Donisheva Gulruy Akhrorkulovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'quvchilar o'qish savodxonligini rivojlantirishga metodik jihatdan tayyorlash	247
<i>Doniyarov Mavlonbek Arabovich</i>	
Kimyoviy birikmalarda bog'lar sonini hisoblashning yangi matematik usullari	252
<i>Ergashev Vahob Ergashevich</i>	
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mantiqiy tafakkurini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	257
<i>G'aniyeva Maftuna Abduaziz qizi</i>	
Pedagogika oliy o'quv yurtlarida steam fanlarini raqamli texnologiyalar asosida o'qitishning metodik asoslari	261
<i>Jamolova Sitara Muzaffar qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining matematik tafakkurini rivojlantirishda didaktik o'yinlar va interaktiv metodlardan foydalanish samaradorligi	264
<i>Mamadiyrov Jamol</i>	
Zamonaviy ta'lim jarayonida talabalar mustaqil faoliyatini rivojlantirishda pedagogik yondashuvlar	268
<i>Mamayusupova Nafisa Abdulatifovna</i>	
Para yengil atletikachilarda nayza uloqtirish texnikasini takomillashtirish uslubiyati	271
<i>Qiyomova Shohsanam Yarash qizi</i>	
Difficulties in Enhancing Communicativeness of Pre-Service English Teachers	275
<i>Kurbonova Maftuna Fakhriddinovna, Mirzayeva Gulshan Azamatovna</i>	
Principles of Teaching Basic Foreign Language Skills (EFL)	278
<i>Samandarova Gulsara Ismatilloevna</i>	
O'quvchilarning innovatsion ta'lim muhitida tayanch kompetensiyalarini shakllantirishning dolzarbligi	282
<i>Toshpulatova Farida Radjabovna</i>	
Корпоративная культура педагогов и внутренняя стабильность ДОО	286
<i>Буранова Шохноза Абдуразаковна</i>	
Развивать личностные качества учащихся на уроках географии	290
<i>Шадиева Нигора Шариповна</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida oliy ta'lim sifatini oshirishda innovatsion yondashuvlar	295
<i>Baytileuova Gulnaz Quralbay qizi</i>	
Yangi avlod pedagoglarini tayyorlash: kompetensiyalar va qadriyatlarining roli	298
<i>Ro'ziboyeva Ma'mura Abdunabiyevna</i>	
Astronomiya fanini o'qitishda integrativ yondashuvdan foydalanib o'qitishning ta'lim tizimidagi o'rni	301
<i>Barakayeva Sarvinoz To'liqunovna</i>	
Alohida e'tiborga muhtoj bolalar bilan ishlashda yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llash	305
<i>Usmonov Salohiddin Dushan o'g'li, Namozova Sevinch Asqar qizi</i>	
Ma'naviy-axloqiy sifatlarni tarbiyalashda pedagogik qadriyatlarining ustuvorligi	310
<i>Jumayeva Gulnara Tursunpulatovna</i>	
Talabalarni maktabgacha ta'lim tashkilotlarini maqsadli boshqarishga tayyorlashning nazariy asoslari	314
<i>Mahmudova Zulfiya Xomitovna</i>	
Pedagogical Methodology Improve Students' Professional Mobility in Acquisition of Specialty	319
<i>Khidirova Muhabbat Murodillayevna</i>	

Boshlang'ich sinf ona tili darslarida pedagogik texnologiyalardan foydalanish	322
Ismoilova Surmaxon Amonovna, Yusupova Mohinur	
Qoraqalpoqlarning dehqonchilik marosimlari	326
Orinboyeva Go'zal Polatovna	
The Complexity of Training Teaching Staff for Work in Public Schools Organized in Medical Stations in Uzbekistan.....	330
Inogamova Dilfuza Rakhmatullaevna	
Boshlang'ich ta'lim texnologiya fanini o'qitishda STEM yondashuvi orqali o'quvchilarda mustaqil va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish.....	335
Jabbarova Zuhra Omondullayevna	
Eshitishda nuqsoni mavjud bolalarni nutqini shakllantirish metodikasi	338
Z. N. Mamarajabova	
5–7-sinf qizlarida raqamli texnologiyalar ta'sirida tarbiya jarayonining o'ziga xosliklari.....	341
Abdurazzoqova Marg'uba Muxammad qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda emotsional intellektni rivojlantirish diagnostikasi: metodlar va natijalar ..	345
Abduxamidova Dilorom Abdumuminovna	
PISA topshiriqlari asosida o'quvchilarda tadqiqotchilik ko'nikmalarini shakllantirish	349
Axunjanova Shirmonoy Isroiljonovna	
Bo'lajak surdotarjimonlar uchun faoliyat turlarini tanlashda ko'maklashish	354
Dehqanova Muborakxon G'iyosiddinovna	
Mustaqil ta'limni tashkillashtirishda tarjimadan foydalanish jarayonlari	357
Erkayev Elmirza Temirovich	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy faoliyat samaradorligini oshirishda kreativ va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarining o'rni.....	361
Jumayeva Muxlisa Shokir qizi	
Tasks, Exercises, and Activities in the English Classroom: Differences, Similarities, and Effective Use	366
Qodirov Olim Odilovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish masalalari	372
Safarova Mohichehra Xonzafarovna	
Malaka oshirish tizimida boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tabiiy-ilmiy savodxonligini rivojlantirish masalalari.....	376
Saidova Dilnoza Maripovna	
O'zbekiston va Yaponiya dzyudo trenerlarining mashg'ulot jarayonlarini qiyosiy tahlili.....	380
Sharipov Xabibullo Abduqahhorovich	
"Kompyuter lingvistikasi"ning rivojlanish tendensiyasi.....	386
Xusanboyeva Muxlisa Ikrojon qizi	
Педагогические технологии стратегического развития взаимного сотрудничества организаций дошкольного образования и родителей.....	392
Тухлиев Муслимбек Шерзод угли	
Oliy ta'limda inklyuziv ta'lim tizimini joriy etish muammolari	397
Dilbar Nurkeldiyeva	
Ixtisoslashtirilgan ta'lim muasasalarida tarbiyaning o'rni.....	401
Laylo Sharopovna Nurmuxamedova	
Intellektida kamchiligi bo'lgan bolalarning ijtimoiylashuvida muloqotning shakllanish xususiyatlari	405
Shahnoza Amirsaidova	
Aqli zaif bolalarga ta'lim jarayonida o'yin faoliyatini shakllantirishning ahamiyati.....	409
Ziyodullayeva E'zoza Ne'matjonovna	
Pedagogik texnologiyalar metodlarini tanlash va qo'llashning umumiy mezonlari	412
Abdullayeva Komila Tursunovna	
Didaktik o'yinlar vositasida 2-sinf o'quvchilarida bog'lanishli nutq ko'nikmalarini shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari	416
Askarova Gulayim Arislan qizi	
Yugurib kelib uzunlikka sakrovchilarda tezkorlikni samarali va jadal rivojlantirishni ilmiy asoslash.....	420
Avazov Shukrullo Ibatovich, Nuraliyeva O'g'iloy Shomurotovna, Mustafayev Ismoil Nuralio'g'li	
Boshlang'ich sinflarda kreativ ta'limning o'ziga xos xususiyatlari va zaruriyati.....	425
Axmedova Mastura Jamoliddinovna	
Imkoniyati cheklangan o'quvchilarda tabiatshunoslik kompetensiyasini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	430
Azizova Dilnora	

Bo'lajak shifokorlarda tibbiy – deontologik kompetensiyalarni shakllanishida tibbiy amaliyotning ahamiyati.....	435
Babadjanova Gulchexra Baxtiyarovna	
Bolaning aqliy rivojlanishini yoritadigan ko'rsatkichlar	440
Bozorboyev Javlon Davlatali o'g'li	
Bo'lajak oligofrenopedagoglarning kasbiy-metodik kompetensiyalarini rivojlantirish xususiyatlari.....	445
Daminova Maftuna Asqarali qizi	
Kreativ pedagogika fani va mantiqiy fikrlash kompetentligi orasidagi bog'liqlik.....	449
Diyora Egamberdiyeva	
Oilani mustahkamlovchi va ajralishiga olib keluvchi omillar	454
Haqberdiyev Jamoliddin Abdug'affor o'g'li	
Quality Management as a Functional and Attributive Characteristic of Modern Management.....	458
Jabbarbergenova Bibimaryam Amangeldievna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijodiy faoliyatini rivojlantirishda pedagogik va psixologik jarayonlar	464
Mamedova Maxfuza Erkinovna	
Huquqiy ong va madaniyatni shakllantirishda yuridik ta'limning roli: tahlil va takliflar	470
Mansurova Zilola Akromxonovna	
Pedagogik ta'limda klaster yondashuvi: O'zbekiston va jahon tajribasi	474
Nafisa Tokhirova Dilshod qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishning nazariy-pedagogik asoslari: zamonaviy yondashuvlar va innovatsion imkoniyatlarning integratsiyasi asosida shakllanish jarayoni.....	478
Norqulov Lutfullo Mamarajabovich	
Montessori metodikasi va undagi bolalar sensomotorikasini rivojlantirishga doir tajribalar tahlili	484
Parmonova Laylo Ilxomovna	
Molekulyar fizikani modellashtirish orqali o'qitish metodikasini takomillashtirish.....	488
Q. U. Tog'ayeva	
Milliy tarbiyada raqamli vositalardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	493
Qo'shnazarova Nozima Maxmutjon qizi	
Learning Intercultural Communication Through Social Media: the Approach of Modern Students	498
Raxmonqulova Feruza Akmal qizi	
Aqliy rivojlanishda muammolari bor maktab o'quvchilarida geometrik tushunchalarni shakllantirishning nazariy asoslar.....	502
Shodiyeva Navbaxor Xabibulla qizi	
Logopedning kasbiy faoliyatida deontologiya va kompetentlikning roli va ahamiyati	506
Temurova Gulchexra Xudoyqulovna, Isomitdinova Shaxinabonu Zavqiddin qizi	
STEAM ta'limida lego konstruktlorlarining o'rni va ahamiyati.....	511
Toshpulatova Farida Radjabovna	
Diagnostikasi va reabilitatsiya qilishda eshitishda nuqsoni bo'lgan bola va ularning ota-onalari bilan bog'liq muammolar.....	514
Toshpulova Nodira Sultonmurod qizi	
Talabalarni maktabgacha ta'lim tashkiloti va ota-onalar hamkorligi o'rtasidagi o'zaro munosabat shakllari.....	518
Turdiqulova Luiza Zayniddinovna	
O'zbekistonda ESG tamoyillarining ta'limga integratsiyasi: yutuqlar, muammolar va istiqbollari	522
Tursunova Shahzoda Baxromovna	
Maktabgacha yoshdagi aqli zaif bolalarning fazoviy tasavvurlarini shakllantirish	526
Xamidova Muyassar Polsaidovna	
Mustaqil ta'limni tashkil etishning asosiy didaktik prinsiplari.....	530
Yuldashev Shukrullo	
Комплексная методика развития и обучения юных футболистов	536
Ортиков Умиджон Худойбердиевич	
Особенности деятельности детей с нарушением зрения	544
Юсупова Назира	
Integration of Music and Language: Creative Approaches to Teaching English to Music Students	548
Akbarova Moxichexra	

Ingliz tilida yozuv malakalarini takomillashtirishda baholash metodikasi.....	553
<i>Alimardonova Malika Botir qizi</i>	
Yosh kurashchilarni jismoniy va aqliy rivojlantirishda basketbol o'yinining ahamiyati	560
<i>Haqnazarov Qurbon Qo'shayevich</i>	
Voleybol murabbiylarining innovatsion fikrlash qobiliyatini shakllantirish usullari	566
<i>Haqqulov Akbar Abdiraupovich</i>	
Sociolinguistic Competence and Intercultural Communicative Competence: Intertwining Concepts and Practical Implications	571
<i>Kuchmurodova Gulnora Khatamovna</i>	
Ilk qadam davlat dasturida steam ta'lim elementlaridan foydalanish imkoniyati	575
<i>Nazarova Aziza Sohib qizi</i>	
Kasbiy rivojlanish jarayonida rahbar shaxsiy sifatlarini rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlari.....	579
<i>Roziqova Nazokat Alisher qizi</i>	
Deontologik yondashuvning nazariy-pedagogik asoslari va uning ta'lim tizimidagi ahamiyati	583
<i>Tashpulatova Nodira Olimjon qizi</i>	
Kasbiy-pedagogik tayyorgarlikda fanlararo integratsiya asosida boshlang'ich ta'lim yo'nalishi o'qituvchilarining metodik salohiyatini oshirish yo'llari.....	586
<i>Xashimova Aziza Alisherovna</i>	
Природа и механизм действия биологических иммуностимуляторов на организм животных	590
<i>Койилова Мехринисо Джураевна</i>	
Badiiy asarlar ustida ishlash jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarining emotsional intellektini shakllantirish mezonlari	594
<i>Jamalova Kamola Shahobiddinovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirish asosida fizika o'qitish metodikasini takomillashtirish	600
<i>Musurmonova Shaxnoza Dilshod qizi</i>	
Futbolchilarda texnik tayyorgarlikni takomillashtirishning ilmiy-metodik asoslari.....	606
<i>Babayev Anvarjon Axmedovich</i>	
Semantik afaziya va uni bartaraf etish yo'llari	611
<i>Umida O'tabasarova Mexmanovna, G'anieva Gulrux Tavakkaljon qizi</i>	
Сравнительный анализ национальных видов борьбы Японии.....	616
<i>Даминов Илхом Аширалиевич</i>	
Pedagogik jarayonda kognitiv rivojlanishga ta'sir qiluvchi omillar va bu faoliyatni rivojlantiruvchi interaktiv metodlar va texnologiyalar	621
<i>Abdiraimova Gulrux Samad qizi</i>	
Aqli zaif kichik maktab yoshidagi bolalarda o'qishni o'zlashtirishga motivatsion tayyorlikni shakllantirish ...	625
<i>Abdunazarov Abdumutal Olimovich, Xaitboyeva Kumushxon Farxodjon qizi</i>	
Psixik rivojlanishida kechikishi bo'lgan bolalar nutqini rivojlantirishda neyrokorreksiya mashg'ulotlarning ahamiyati	628
<i>Akramova Xafiza Samadovna, Jumanova Mashhura Shokir qizi</i>	
Pedagogik amaliyotning bo'lajak o'qituvchilar tayyorlash tizimidagi o'rni	632
<i>Aliyeva Mavjudaxon Baxromjon qizi</i>	
O'zbek tili darslarida media matnlardan foydalanish usullari.....	637
<i>Allakhova Bagdagul Djoldasbayevna</i>	
Media axborot vositalarining bolalar va o'smir yoshlarga ta'siri.....	640
<i>Arobova Shohsanam Akram qizi</i>	
Biologiya ta'limida tizimli-faoliyatli yondashuvning nazariy-metodologik asoslari.....	645
<i>Asrorova Odinaoy Otabek qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi dizartirik bolalarning so'z boyligini rivojlantirish yo'llari	650
<i>Azizova Nilyufar Mirziyadovna</i>	
Ijtimoiy pedagog faoliyatida innovatsion yondashuvlar	656
<i>Bahriddinova Gavhar Oydinova</i>	
Ta'lim tizimida deontologik yondashuvlarning pedagogik imoniyatlari.....	659
<i>Boboxujayev Johonmirzo Umar o'g'li</i>	
Zamonaviy ta'limda imkoniyati cheklangan bolalarga nisbatan inklyuziv yondashuv.....	662
<i>Djurayeva Hurshida</i>	
Libos va aksessuarlar orqali milliy estetik didni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari	666
<i>Doniyorova Shahnoza Erkin qizi</i>	

Mantiqiy fikrlashni rivojlantiruvchi mashg'ulotlarni tashkil etish bosqichlari mazmuni	672
Dosbayeva Shahnoza Abdurahimovna	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarga chet tili o'rgatishning pedagogik-psixologik asoslari.....	675
Ergasheva Xilola Yunusxonovna	
Use of Artificial Intelligence in Teaching English as a Foreign Language for Uzbekistan General Schools.....	679
Feruza Zokirova Adham qizi	
Efferent motor afaziya va uni bartaraf etish yo'llari.....	682
G'anieva Gulrux Tavakkaljon qizi	
O'quvchilarda ekologik kompetensiyani shakllantirish: biologiya darslarida global ekologik muammolar tahlili.....	686
Ibragimova Sitara Akmal qizi	
Ba'zi 3D-metallarining 2-amino-5-allitio-1,3,4-tiadiazol bilan kompleks birikmalarini o'rganish	690
Jumaniyazova Gulxumar Karimbayevna	
Tizimli bilish kompetentligining mazmuni va uning maktabgacha ta'limdagi o'rni	696
Mirazimova Muxabbat Normatovna	
O'qituvchilik mahorati va axloqiy madaniyatning mushtarakligi.....	700
Nabiyev Islom Karimovich	
Qarshi shahrida turizm menejerlarining kasbiy malakasini uzluksiz takomillashtirishni ta'minlash	706
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida moslashuvchan kompetensiyalarni shakllantirishning metodik asoslari....	710
Nuriddinova Diyora Isaqali qizi	
Mediasavodxonlik vositasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tanqidiy fikrlashini rivojlantirishning pedagogik xususiyatlari.....	714
Pardayev Asror Ikromovich	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirish metodikasi	718
Qayumova Mahfuzaxon Alisher qizi	
Yuqori sinf o'quvchilarining ma'naviy kompetentligini jadidlarning pedagogik qarashlari asosida shakllantirish metodikasi (Temurbeklar maktablari misolida)	724
Quldashev Murodjon G'aniyevich	
Bugungi voleybolda to'p uzatish texnikasi va aniqligini 13–14 yoshdan boshlab aylanish harakatlari ta'sirida shakllantirish afzalligi	727
Rejapov O'tkirbek G'ayratjon o'g'li	
Boshlang'ich sinf o'quvchilariga bolalar o'yin folklorini o'rgatishda tolerantlikni rivojlantirishning metodik usullari va texnologiyalari.....	733
Ro'ziboyeva Madina Salimovna	
Pedagogik muloqot tushunchasi va uning o'ziga xos xususiyatlari	737
Ro'zimatova Maxpuza	
Intellektual qadriyatlarning talaba yoshlar aksiologik hayotiy pozitsiyasini shakllantirishdagi roli	743
Rustam Latipov Mamadaliyevich	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini tayyorlashda AI-platformalarni integratsiyalashning amaliy mexanizmlari	747
Rustamov Kamoliddin Ziyodillo o'g'li	
Maktab biologiya ta'limida individuallashtirish texnologiyasidan foydalanish metodikasi.....	754
Savutova Malohat Erkinovna	
Bo'lajak o'qituvchilarning turizm sohasiga bo'lgan munosabatini o'rganishning ijtimoiy-pedagogik metodikasi.....	760
Shodiyorov Rustam Xasan o'g'li	
Bo'lajak harbiy xizmatchilarda deontologik yondashuvlar asosida raqamli muloqot madaniyatini shakllantirish.....	764
Soyibnazarov Baxtiyor Abdunazar o'g'li	
Pedagogika oliy o'quv yurtlarida umumiy yer bilimi fanidan amaliy mashg'ulotlar tizimini kasbiy faoliyatga yo'naltirishning dolzarb masalalari.....	770
Sultanova N. B.	
Ijtimoiy reabilitatsiyani amalga oshirishda tibbiy-psixokorreksion maslahat ishlar mazmuni.....	775
Suvanqulova Shaxnoza Karimqulovna	
Blokcheyn texnologiyasining ta'lim jarayonida qo'llanilishi va imkoniyatlari	780
Suyumov Jo'rabek Yunusaliyevich	

Oila va xotin-qizlar tizimida kollaborativ madaniyatning o'ziga xos xususiyatlari	783
<i>Tojibayeva Nazokatxon</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining tafakkurini rivojlantirishda interfaol metodlarning o'rni	787
<i>To'xtasinova Nigoraxon Azizxon qizi</i>	
Oliy o'quv yurtlarida analitik kimyo fanini o'qitishning samaradorlik ko'rsatkichlari	793
<i>Umrbekova Maftuna Ulug'bek qizi</i>	
Antroposentrik yondashuv asosida o'quvchilarda insonparvarlik fazilatlarini shakllantirish yo'llari	796
<i>Xamidova Nigora Ibrohimovna</i>	
Обучение говорению на русском языке абитуриентов с помощью настольных игр	800
<i>Абдулаходова Шохида</i>	
Особенности педагогической деятельности и их виды	803
<i>Мавжудова Ш. С., Мирходжаева Д.</i>	
Развитие критического мышления младших школьников на уроках читательской грамотности	808
<i>Мухаммадиева Марифат Мурод кизи</i>	
Искусство подбора слов: стилистические и семантические возможности перифраз	811
<i>Юлдашева Дилноза Бекмуродовна</i>	
Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida talabalarda refleksiv tafakkurni rivojlantirishning vazifalari va pedagogik imkoniyatlari	815
<i>Abdullayeva Ziroatxon Qurbonovna</i>	
The Human Factor in AI-Mediated English Instruction: Balancing Technology and Pedagogical Expertise	818
<i>Ikramova Aziza Aminovna</i>	
Madaniyat tushunchasi va uni xorijiy til o'qitishda o'rganish zarurati	823
<i>Ma'murova Farangiz Ne'matovna</i>	
O'quvchilarda tanqidiy tafakkurni shakllantirish: zamonaviy pedagogik yondashuvlar va ularning samaradorligi	827
<i>Ostonova Ma'mura Ulug'bek qizi</i>	
Ko'zi ojiz boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ kompetentsiyasini o'rganishning nazariy asoslari	830
<i>Qarshiboyev Asliddin</i>	
Farzand tarbiyasida ota-onaning pedagogik-psixologik malakalari	834
<i>Xojimirzayeva Shaxnoza Shokir qizi</i>	
Darsdan tashqari mashg'ulotlarda o'quvchilarni kasb-hunarga yo'llashning tashkiliy-ilmiy asoslari	839
<i>Xolmatov Pardaboy Qoraboevich</i>	
Методология типологического и сравнительного анализа детского фольклора	844
<i>Азмиева Э. Э.</i>	
Maktabgacha ta'lim elementar matematik tushunchalarni rivojlantirish zarurati	851
<i>Xoldarova F. M.</i>	
Multimadaniy muhitda pedagoglarning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish mexanizmlari	854
<i>Gulyamova Nafisa Burikulovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda milliy qadriyat tushunchalarini shakllantirishda oila va mahallaning roli	858
<i>Rizayeva Xusniya Ubayevna</i>	
Raqamli pedagogika: zamonaviy ta'limda innovatsion texnologiyalar roli	861
<i>Maxmudova Dilnoza Xaytmirzaevna</i>	
Badiiy adabiyot – maktabgacha yoshdagi bolalarda estetik dunyoqarashni shakllantiruvchi omil sifatida ...	865
<i>Xujamberdiyeva Shahnoza Kupaysinovna</i>	
Yangi O'zbekistonda inklyuziv ta'lim islohatlar bosqichida	868
<i>Boyqulov Azamat Maxram o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktor o'rinbosarlarining menejerlik ko'nikmalarini rivojlantirishning xorijiy tajribasi va uni mahalliy sharoitda qo'llash imkoniyatlari	871
<i>Maxamadaliyeva Ezoza Rustamxo'ja qizi</i>	
Oliy badiy pedagogik ta'lim muassasasida bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini maktab o'quvchilarida illyustrativ rasm ishlashga oid kompetensiyalarini shakllantirishga tayyorlashning mazmuni	875
<i>Sobirov Sarvar Tursunmurotovich</i>	
Kasb-hunar maktablarida fizika fanini steam integratsiyasi asosida o'qitishning nazariy-didaktik asoslari ..	878
<i>Mamatxunov Yorkin Abduraimjanovich, Soliyeva Mubinabonu Zokirjon qizi</i>	
Inklyuziv ta'lim sharoitida olib boriladigan pedagogik faoliyat imkoniyatlari	885
<i>Abidova Nilufar Zakirovna</i>	

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilarni kasbga yo'naltirish: pedagogik yondashuvlar va amaliy tajribalar.....	888
<i>Ahmedova Lola Abdivasi qizi</i>	
Aqli zaif o'quvchilarni ijtimoiy-maishiy kompetensiyasini shakllantirishning asosiy komponentlari va samarali omillari.....	893
<i>Anvarova Dilfuza Akramjanovna</i>	
O'quv topshiriqlari orqali 6-sinf o'quvchilarining pragmatik kompetensiyasini rivojlantirishning ilmiy-metodologik asoslari.....	896
<i>Ashirboyeva Nafisa Aminboyevna</i>	
Talabalarda ijtimoiy faollik ko'nikmalarini takomillashtirish va uning amaliy ahamiyati.....	900
<i>Ergasheva Maftunaxon Avazbekovna</i>	
Talabalarda zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida reflektiv tafakkurni rivojlantirish	904
<i>Ergasheva Nigora Dilshodjon qizi</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarni kasbga qiziqishlarini rivojlantirishning pedagogik va psixologik xususiyatlari.....	907
<i>Isabekova Dilafruz Shermirzayevna, Gazibekova Gulavza Ergashovna</i>	
Innovatsion ta'lim texnologiyalarini qo'llashning nazariy asoslari.....	913
<i>Murodov Akmal Djayliboyevich</i>	
Maktabgacha ta'lim yoshdagi intellektida nuqsoni bo'lgan bolalarning estetik muomala madaniyatini tarbiyalash.....	917
<i>Po'latova Parida</i>	
Fizika fanini o'qitishda raqamli ta'lim vositalarining samaradorligi.....	920
<i>Saparova Gulmira Baxtiyorovna</i>	
Rus tilini o'qitishda an'anaviy va audiovizual usullarning qiyosiy tahlili	923
<i>Umarov Aziz Avazovich</i>	
An Analysis of The Importance of Teaching English at the Primary Level.....	927
<i>Vasila Almetova Sunnatullayevna</i>	
Muammoli ta'lim texnologiyalarini ta'lim jarayonida qo'llash.....	931
<i>Adizova Nodira Baxtiyorovna</i>	
"Informatika va axborot texnologiyalari" fanidan iqtidorli o'quvchilar bilan ishlashning ilmiy-pedagogik yondashuvlari	936
<i>Akmaljon Xushvaqto'v</i>	
Iqtidorli talabalar bilan ishlash pedagogik muammolari	939
<i>Delov To'liqin Erkinovich</i>	
Rinolaliya nutq nuqsonining anatomik jihatdan kelib chiqishi	945
<i>Kabirova Zarnigor Raxmonjon qizi</i>	
Methodology for Teaching Modal Verbs in English Lessons	949
<i>Kholnazarova Vazira Bozor qizi</i>	
The Use of Mobile Apps to Build Vocabulary Proficiency	953
<i>Kosimov Sunnat Ravshan ugli</i>	
Disability Terminology in Uzbek: Etymological Evolution and Future Trends	957
<i>Kuchkarova Xurshida</i>	
Bo'lajak muhandislarni grafik dasturlar yordamida loyihaviy-konstruktorlik kompetentligini rivojlantirish (muhandislik va kompyuter grafikasi fani misolida)	964
<i>Madaminov Javlonbek Zafarjonovich</i>	
Ijodiy tafakkurni rivojlantirishda interaktiv darsliklarning pedagogik imkoniyatlari	968
<i>Mirzaakbarov Dilshod Dovlatboyevich</i>	
Sog'lom turmush tarzi – jismoniy madaniyati sohibi sifatida jismoniy mashqlar komplekslarini tuzish va bajarishda amal qilinadigan qoidalar	971
<i>Musayev Zarifjon Tursunaliyevich</i>	
Bo'lajak defektologlarning pedagogik mas'uliyatini oshirish	974
<i>Nodira Mirboboyeva</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarni kreativ yondashuv asosida innovatsion faoliyatga tayyorlash texnologiyasini takomillashtirish modeli	977
<i>Odamboyeva Mehribon Norimon qizi</i>	
O'quvchini muloqot qilish ko'nikmalarini shakllantirishda kitobxonlikning o'rni.....	981
<i>Qurbanova O'g'iloy Axrorovna</i>	

Sharq mutafakkirlari asarlari vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy faollik ko'nikmalarini rivojlantirishning afzalliklari	985
Rejabboyeva Muxarram Odiljon qizi	
Pedagogik ta'lim jarayonida raqamli nazorat tizimlaridan foydalanish samaradorligi va rivojlantirish yo'nalishlari	989
Samijonov Azizbek Ismoiljon o'g'li	
Dizatriya nutq kamchiligini bartaraf etishda muassasa, logoped va oilaning hamkorligi	992
Shermatova Yukut Sabirovna	
Kulolchilik va an'anaviy o'yinchoqlarni o'quvchilar kasb tanlash jarayonida qo'llash metodikasi	995
Soliyeva Diyora Bobur qizi	
O'zbekistonda inkluziv ta'lim va uning me'yoriy-huquqiy asoslari	998
Temirov Nabijon Soliyevich, Esonova Klaraxon Mahmamin qizi	
Oila va xotin-qizlar tizimida kollaborativ madaniyatning o'ziga xos xususiyatlari	1001
Tojibayeva Nazokatxon	
Sun'iy intellekt yordamida talaffuz va tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi	1005
Tojiyev Olimjon Haqberdi o'g'li	
Boshlang'ich ta'lim tizimi muammo va istiqbollari sotsiologik tadqiqotlar asosida	1008
Voxidova Muqaddas Rasuljon qizi	
Oliy ta'lim talabalarida integrativ yondashuv asosida tanqidiy fikrlash kompetentligini rivojlantirish metodikasi	1011
Xalimova Mashraboy Vaxidovna, Botirova Mavluda To'xtasin qizi	
5–6 yoshli bolalarda ekologik madaniyatni rivojlantirishda o'yinli texnologiyalarini qo'llashning pedagogik shart-sharoitlari	1015
Xolboyeva Gulnora Ulashovna, Dolliyeva Xayrigul Namoz qizi	
Bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy kompetentlikning namoyon bo'lishi psixologik fenomen sifatida	1018
Xoshimova Y. I.	
Inklyuziv ta'lim sharoitida pedagogik va psixologik yondashuvlarning mazmuni	1023
Xudoyqulova Aziza Anvar qizi	
Pedagogik ta'limda mediakompetentlikni shakllantirish jarayonida raqamli resurslardan foydalanish samaradorligi	1026
Yuldashov Sherzod Sattorovich	
Особенности развития эмоционального интеллекта у дошкольников	1029
Жамолова Зарнигор Баходир кизи	
Стратегии лингвистического моделирования в обучении русскому языку и их роль в формировании идентичности студентов	1033
Рузметова Наргиза Ахмедовна, Рузметова Хилола Абдушориповна	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini matematik mushohada yuritishga o'rgatish	1038
Dehqonova Mahliyo Shuhrat qizi	
Tarbiyachi inklyuziv kompetentligi va zamonaviy ta'limda uning o'rni	1041
Haydarova Namuna	
Using Story-Based Role-Play Activities to Enhance Speaking Skills of Primary School Learners	1044
Mohigul Nizomiddinova	
Axborot va telekommunikatsion vositalari imkoniyatlaridan foydalanish orqali talabalarni badiiy qadriyatlarga qiziqtirish	1049
Soliyeva Maftuna Tirkash qizi	
Ruhiy rivojlanishning susayish sabablari va klinik xarakteristikasi	1053
Xamrayeva Iroda Sayfullayevna	
Ona tili darslarida zid ma'noli so'zlarning o'quvchilar nutqini rivojlantirishdagi vazifalari	1056
Xusanova Gulruxsor To'liqin qizi	
Ta'lim tizimida neyrolingvistik dasturlash (NLD)ning ilmiy-metodologik asoslari	1059
Xolikova Dilobarxon Maxsitovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida milliy identitet va vatanparvarlikni shakllantirish texnologiyalari	1062
Primkulova Iroda Berdimurodovna	
Informatika o'qitishda veb texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati	1067
Xatamqulova Gulsanamxon Salimjonovna	
Talabalarining ingliz tilida o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishda interaktiv metodlardan foydalanish	1071
Esmuratov Muzaffar Elamonovich	

Bo'lajak maxsus pedagoglarni korreksion mashg'ulotlarda logotexnik mashqlar tizimidan foydalanishga tayyorlash omillari.....	1073
Maxmudov Xurshidjon Shuxratovich	
Inklyuziv ta'lim jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarini antroposentrik yondashuv asosida tarbiyalash mexanizmi	1076
Oppoxo'jayev Xojixuja Azimjon o'g'li	
Nutqida muammosi mavjud bolalarning ijtimoiy adaptatsiya xususiyatlarini o'rganishning pedagogik asoslari	1081
Ne'matullayeva Mushtariy Laziz qizi	
Mutaxassislik modullarini integrativ o'qitishning mazmuni va shart-sharoitlari	1084
Maxmudova Madinaxon Sobirxonovna	
Talabalarda divergent tafakkurni rivojlantirish usullari	1091
Adizova Nigora Baxtiyorovna	
Milliy tarbiya tizimida milliy tilning o'rni (jadid pedagoglari qarashlari misolida)	1096
Almuratova Gulbaxor Mansur qizi	
Kompetensiyaviy ishlab chiqarish bo'yicha pedagogika kollejlari o'quvchilarining o'quv-bilish "yaratish" faol modeli	1100
Ashirov Abdurashid Ravshanovich	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida deontologik madaniyatning tarkibiy qismlari va pedagogik, psixologik tahlili	1106
Axadova Mahliyo Xalimovna	
Scientific and Methodological Foundations of the Development of Universal Competencies of Students..	1109
Bakhtiyor Suvonkulov	
Maktabgacha 5-6 yoshdagi bolalarni badiiy adabiyot bilan tanishtirishning yosh bilan bog'liq xususiyatlari va tarbiyachining mahorati	1113
Daminova Shoxista Farxodovna	
Gospital pedagogika – shifoxona va maktab o'rtasidagi ko'prikdir	1117
Dilmurod Alimov	
Rus tili o'qituvchilarining kasbiy faoliyati asoslari	1121
Ergashov Ma'murjon Mominjonovich	
Muhandislik ta'limida smart-ta'lim texnologiyalari va adaptiv loyihalash kompetensiyasining nazariy-metodologik asoslari	1125
G. Sh. Tursunova	
6–7 yoshli bolalarda ikkinchi tilni o'rgatish orqali ijodiy tafakkurni rivojlantirish: metodik yondashuvlar	1130
G'aniyeva Shahlo Abduqahhor qizi	
Sun'iy intellekt vositalari orqali bo'lajak o'qituvchilarda axborotlar bilan ishlash kompetensiyasini shakllantirish	1138
Inadullayeva Sevara Qahramonovna	
Jadid adabiyotini o'qitishda dekonstruktiv yondashuv va samarali pedagogik strategiyalar	1141
Isabayeva Asida Yusufjonovna	
Kimyo ta'limida natriy va uning birikmalarini o'qitishda pinbord usulining metodik imkoniyatlari.....	1146
Iskandarov Aybek Yuldashevich, Axmedova Nargiza Rustamovna	
Sifat menejmenti zamonaviy menejmentning funksional xarakteristikasi sifatida.....	1149
Jabbarbergenova Bibimariyam Amangeldiyevna	
Development of Speed-Strength Abilities of Qualified Wrestlers in Sports Improvement Groups.....	1155
Jumadurdiyev Bahodir Xolmamatovich. Komilov Aziz Xoshimovich	
Odam va hayvonlar fiziologiyasi fanining oliy ta'lim tizimidagi o'rni va didaktik ahamiyati	1160
Kaljanov Damir Maxsetbayevich	
Psychological Preparation of Young Judo Players Before and During Competitions	1165
Komilov Aziz Xoshimovich, Jumadurdiyev Bahodir Xolmamatovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish	1171
Komilova Farog'at Numonjon qizi	
Tarbiya innovativ metodlarining oilada tutgan o'rni.....	1176
Marimbayeva Bibidona Rinat qizi	
Tibbiyot texnikumi o'quvchilarining mustaqil ishlari orqali kognitiv ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi	1180
Matchanova Malika Maxmudovna	
Pedagogik innovatsiyalar va yangi metodologik yondashuvlar: Design Thinking, Project-Based Learning, Problem-Based Learning onlayn shaklda	1183
Muydinjonov Ziyodjon Rafiqjon o'g'li	

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktorlarining kasbiy tayyorgarligi va rivojlanishidagi pedagogik shart-sharoitlar	1187
N. Sh. Djumaniyazova	
Badiiy gimnastikachilarda egiluvchanlik sifatini rivojlantirishning nazariy asoslari	1190
Nazarova Mohinur Atxam qizi	
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini takomillashtirish texnologiyasi	1195
Nishonova Durdona Olimjon qizi	
Politeknikumlarda "Veb dasturlash" fanini o'qitishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish metodikasi	1201
Nuriddinova Gulnigor Taxirjanovna	
O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi (uchinchi nashri) dagi o'zgarishlar	1205
Otahanova Manzura G'ofurovna	
Sog'lom turmush tarzi vositasida oliy ta'lim muassasasi talabalarining jismoniy salomatligini pedagogik strategiyalar orqali rivojlantirish metodikasi	1210
Qayumov Shohruh Abduljalol o'g'li, Norqulov Shokir Muzzaffarovich, Karimova Mohinur Abduljalol qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotida yozgi sog'lomlashtirish va chiniqtirish davrida ta'lim-tarbiya jarayoni sifatini ta'minlash	1214
Qurbonova Asal Dilshod qizi	
O'quvchilarining kreativligini rivojlantirish bosqichlari	1218
Safarova Madina Azamat qizi	
Fizika fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish	1222
Shag'ataeva Uldanay O'serbay qizi	
Oliy ta'lim tizimida klasterli yondashuvni qo'llash orqali talabalar induktiv va deduktiv fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslarini takomillashtirish	1227
Shermatova Saxobaxon Rahmonberdi qizi	
Milliy qadriyatlar asosida tasviriy san'atni o'qitishning zamonaviy yondashuvlari	1231
Sherov Dilshod Reyimberganovich	
Ta'lim jarayonida o'qituvchilarni baholashda interaktiv va moslashuvchan usullar	1236
Sayfuddinova Kavsar Rahmatulloh qizi	
Nogiron bolalarni tekshirishda psixologik-pedagogik diagnostikaning ahamiyati	1239
Umarova Sabaxon Minavvarovna, Yuldasheva Dilbarxon Turg'unovna	
Ingliz tili darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining muloqot qobiliyatini rivojlantirish	1242
Xalilova Muxlisa Ulug'bek qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish bosqichlari	1247
Xayitov Jonibek Xolboboyevich	
Pedagoglarning uzluksiz kasbiy rivojlanish jarayonini individuallashtirishning pedagogik tizimini takomillashtirish	1250
Xudoyberdiyeva Janona Rustamovna	

6–7 YOSHLI BOLALARDA IKKINCHI TILNI O'RGATISH ORQALI IJODIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISH: METODIK YONDASHUVLAR

G'aniyeva Shahlo Abduqahhor qizi

Qarshi davlat universitetining mustaqil tadqiqotchisi

ORCID: 0009-0000-6194-5292

Annotatsiya: 6–7 yoshli bolalarga ikkinchi tilni o'rgatish orqali ularning tasavvurini rivojlantirish imkoniyatlari tadqiq etildi. Maktabga tayyorlov bosqichidagi bolalarning psixologik holati tasavvurni boyitishga qulay davr bo'lib, miya yarimsharlari orasidagi aloqa qiz bolalarda taxminan 7 yoshgacha, o'g'il bolalarda esa 8–8,5 yoshgacha intensiv shakllanadi. Bolalar tasavvurini rivojlantirish uchun ma'lumotlarni vizuallashtirishning samarali vositasi sifatida “intelekt xarita” (mind map) usuli qo'llandi. Olingan natijalar bolalarning tasavvur va ijodiy tafakkur ko'rsatkichlari sezilarli darajada oshganini ko'rsatdi. Ishtirokchilarning tasavvur darajasi va bog'liq ko'nikmalari MELQO tizimi mezonlari asosida baholandi.

Kalit so'zlar: tasavvur, fikrlash, rivojlantirish, bilingvizm, monolingvizm, miya, diqqat, xotira, nutq, idrok, verbal, vizual, intellekt xarita, mantiq, sensor kanallar, eshitish, ko'rish, hid bilish, ta'm bilish, tuyish, qadoqsimon modda, ko'nikma, analogiya, assotsiatsiya, metafora, intuitsiya, to'la fikrlash.

Abstract: The study explored the possibilities of developing imagination in 6–7-year-old children through second language learning. The psychological state of children at the school preparation stage is a favorable period for enriching imagination, with the connections between the brain hemispheres intensively forming until approximately age 7 in girls and 8–8.5 in boys. The “mind map” method was used as an effective tool for visualizing information to foster imagination in children. The results showed a significant increase in the children's imagination and creative thinking abilities. The participants' level of imagination and related skills was assessed based on the MELQO system criteria.

Key words: imagination, thinking, development, bilingualism, monolingualism, brain, attention, memory, speech, perception, verbal, visual, mind map, logic, sensory channels, hearing, sight, smell, taste, touch, condensed substance, skill, analogy, association, metaphor, intuition, holistic thinking.

Аннотация: В исследовании изучены возможности развития воображения у детей 6–7 лет через обучение второму языку. Психологическое состояние детей подготовительного этапа к школе является благоприятным периодом для обогащения воображения, при этом интенсивное формирование связей между полушариями мозга происходит у девочек примерно до 7 лет, а у мальчиков – до 8–8,5 лет. В качестве эффективного средства визуализации информации для развития воображения у детей применялся метод “интеллект-карта” (mind map). Полученные результаты показали значительное повышение показателей воображения и творческого мышления у детей. Оценка уровня воображения и связанных навыков проводилась на основе критериев системы MELQO.

Ключевые слова: воображение, мышление, развитие, билингвизм, монолингвизм, мозг, внимание, память, речь, восприятие, вербальное, визуальное, интеллект-карта, логика, сенсорные каналы, слух, зрение, обоняние, вкус, осязание, конденсированное вещество, навык, аналогия, ассоциация, метафора, интуиция, целостное мышление.

KIRISH

Zamonaviy jamiyatda fan va texnikaning jadal taraqqiyoti ishlab chiqarishning yangi yo'nalishlarida faoliyat olib boruvchi, innovatsion texnologiyalarni yaratuvchi malakali mutaxassislar tayyorlashni taqozo etmoqda. Bunday mutaxassislar murakkab muammolarni aniqlash, ular yechimi uchun zarur bilim va ko'nikmalarni egallab, amaliyotga tatbiq eta olish salohiyatiga ega bo'lishi lozim. Bunday talablarga javob beradigan kadrlar “ijodiy fikrlovchi” mutaxassislar deb ataladi. Ijodiy fikrlovchi shaxsni shakllantirish esa ta'lim jarayonining eng muhim maqsadlaridan biriga aylangan.

Maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tilini (ikkinchi tilni) o'rgatish nafaqat lingvistik bilimlarni singdirish, balki ular tafakkur doirasi, tasavvur boyligi va ijtimoiy-emotsional faolligini rivojlantirishda ham muhim vosita sifatida e'tirof etiladi. Ayniqsa, 6–7 yosh oralig'i – bolaning aqliy faolligi va vizual qabul qilish qobiliyati eng

yuqori darajaga chiqadigan bosqich bo'lib, bu davrda ta'limni obrazli, assotsiativ va kognitiv yondashuvlar asosida tashkil etish samaradorlikni keskin oshiradi.

Ushbu nuqtai nazardan kelib chiqqan holda, bolalarning fikrlash jarayonlarini xaritalash, tushunchalar orasidagi mantiqiy aloqalarni vizual shakllarda ifodalash imkonini beruvchi "intellekt xarita" usuli ikkinchi tilni o'rgatishda juda qulay didaktik vosita sifatida qaralmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Psixolog olim L.S. Vygotskiy ta'biri bilan aytganda: "Hech qanday ijodiy mahsulot tasavvursiz bo'la olmaydi" ^[17]. Demak, ijodiy tafakkur shakllanishi uchun, avvalo, tasavvur jarayonini rivojlantirish zarur. Tasavvur inson ruhiyatining idrok, xotira va tafakkur o'rtasida joylashgan murakkab psixik jarayon bo'lib, voqelikni yangi va noodatiy obrazlar orqali aks ettiradi. Ayniqsa, bolalik davrida tasavvur ko'rgazmali-obrazli tafakkurga tayangan holda, bevosita amaliy harakatlarsiz ham muammoga ijodiy yondashish imkonini beradi. Shuning uchun maktabga tayyorlov yoshida tasavvur jarayonini rivojlantirish keyingi nutqiy va fikriy taraqqiyotga zamin yaratadi. Tasavvur va mantiqiy fikrlash jarayonlari o'zaro integrallashgan bo'lib, bilish jarayonida birini rivojlantirish boshqasiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Demak, 6–7 yoshli bolalarda, ayniqsa ikkinchi tilni o'rgatish jarayonida, tasavvurni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarur. Xorijiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ikkinchi tilni erta yoshdanoq o'rgana boshlagan bolalar nafaqat til kompetensiyasi, balki mantiqiy fikrlash, kreativ yondashuv va muammoli vaziyatlarga yechim topish qobiliyati jihatidan ham tengdosh monolingvistlarga nisbatan sezilarli ustunlikka ega bo'ladi ^{[1][4]}. Masalan, olti yoshli ikki tilli bolalar bir tillilarga qaraganda diqqatni jamlash va vazifalarni bir vaqtda bajarish (multitasking) bo'yicha yuqoriroq natijalarni ko'rsatishi aniqlangan ^[1]. Ikki tilda fikrlash jarayoni bola tafakkurining kognitiv jihatlari bilan uzviy bog'lanib, ayniqsa obrazli-assotsiativ tafakkurning shakllanishiga xizmat qiladi. Ben Zeev tadqiqotlari ham bolalikda bilingvizm o'rnatilishining tafakkur rivojiga ijobiy ta'sirini tasdiqlaydi ^[2].

Yurtimizda maktabgacha ta'lim sifatini oshirish va bolalarda erta yoshdan xorijiy tilga qiziqishni shakllantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangan. Jumladan, 2018-yilda tasdiqlangan "Ilm yo'li" variativ dasturi doirasida maktabgacha ta'lim muassasalarida xorijiy til (ikkinchi til) haftasiga 2 soat, yil davomida jami 72 soat o'qitilishi belgilangan ^[10]. Bu kabi yondashuv bolalarning lingvistik salohiyatini boyitish barobarida ularning ijodiy tafakkurini shakllantirishga xizmat qilishi ko'zda tutilgan.

So'nggi yillarda o'tkazilgan ilmiy izlanmalar ham bolalarda ikki yoki undan ortiq tilni o'zlashtirish intellektual rivojlanishning muhim jihatlari faollashtirishini ko'rsatmoqda. Ikkinchi tilni biluvchi bolalar tanqidiy fikrlash, xotira kuchi va kognitiv moslashuvchanlik bo'yicha bir tilli tengdoshlaridan yuqoriroq natijalarni namoyon etadi ^{[4][8]}. Bu farqlar, tabiiyki, bolalarning tasavvur faoliyatida ham aks etadi: tasviriy fikrlash, fantaziya va assotsiativ bog'lanishlar hosil qilish ko'nikmalari bilingv muhitda tezroq shakllanishi mumkin ^{[7][8]}. Demak, maktabga tayyorlov bosqichida ikkinchi tilni o'rgatish orqali bolalarda nafaqat kommunikativ, balki ijodiy va kognitiv salohiyatni shakllantirish uchun keng imkoniyatlar mavjud.

Ikki tillik muhitda rivojlangan bolalar bir tilda o'sayotgan tengdoshlariga nisbatan kognitiv rivojlanishning yuqori dinamikasiga ega bo'lishadi. Xususan, 5–8 yosh oralig'idagi kuzatuvlarda bilingv bolalarda diqqat, eslab qolish, tahliliy tafakkur va til vositasida tushunish kabi aqliy jarayonlar tezroq shakllanishi kuzatilgan ^[5]. Tadqiqotlar shuni ham tasdiqlaydiki, ikki tilni egallagan bolalar og'zaki nutq va eshitilgan ma'lumotni tahlil qilishda yuqori faollik va aniqlikni namoyon etadi. Bu esa ularning obrazli hamda assotsiativ fikrlash qobiliyatini kuchaytirib, tasavvur rivoji uchun qulay sharoit yaratadi.

Neyropsixologik tadqiqotlar bilingv bolalar miyasining monolingv bolalarnikiga nisbatan tuzilishi va faoliyatida farqlar paydo bo'lishini ko'rsatgan. MRI (magnit-rezonans tasviri) yordamida olingan ma'lumotlarga ko'ra, ikki tilli bolalar miyasida ijro funksiyalari (executive functions) uchun mas'ul bo'lgan maydonlarda kulrang modda hajmi oshganligi aniqlangan ^[11]. Bu holat til o'rganish jarayonida miyada yuzaga keladigan neyroplastiklik bilan bog'liq bo'lib, fikrlash, diqqatni jamlash, muammoni hal etish va ijtimoiy moslashuv kabi jarayonlarni ham jadallashtiradi. Olimlarning fikriga ko'ra, inson qancha ko'p til o'rgansa, miyasi shuncha samarali ishlaydi va yangi axborotni tahlil qilish qobiliyati ortadi.

Tilshunos olimlar va fiziologlar chet tilini o'rganish uchun eng maqbul davrni erta bolalik deb ta'kidlashadi. Masalan, Penfild va Roberts ikkinchi tilni o'rganish uchun eng qulay yosh davri 4–10 yosh oralig'ida ekanini qayd etgan ^[15]. Bu davrda miya moslashuvchanligi eng yuqori bo'lib, lingvistik materiallarni qabul qilish va ularni miya tizimlarida mustahkamlash jarayonlari nisbatan oson kechadi. Shunday ekan, maktabga tayyorlov bosqichida (taxminan 6–7 yoshda) bolani ikkinchi til o'rgatishga jalb etish uning ikki tillilik bazasini shakllantirib, tasavvur va kognitiv rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Erta yoshda ikkinchi tilni egallagan bolalarda faqat kognitiv emas, psixologik va hatto akademik kompetensiyalar ham yuqori darajada rivojlanishi kuzatiladi. Tadqiqotlar bilingv bolalarda o'ziga bo'lgan ishonch, ayniqsa og'zaki nutqda, balandligini ko'rsatgan; ular so'z boyligi va nutq madaniyati jihatidan monolingv tengdoshlariga

nisbatan ustun turadi ^[8]. Bunday bolalarning o'qish, tushunish hamda matematik tafakkur bilan bog'liq ko'nikmalari ham yaxshiroq shakllanadi ^[5].

Xulosa qilib aytganda, ikkinchi tilni erta o'rgatish bolalar rivojlanishiga ko'p qirrali ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ishtirokchilar. Tadqiqotda Qarshi shahridagi maktabgacha ta'lim muassasasining maktabga tayyorlov guruhida tahsil oluvchi 6–7 yoshli 28 nafar bola ishtirok etdi. Ishtirokchilarning yoshi 6 yil 2 oydan 7 yil 1 oygacha oraliqda edi (o'rtacha 6,5 yosh). Ularning 15 nafari qiz bola, 13 nafari o'g'il bola bo'lib, barchasi "Ilm yo'li" dasturi asosida ikkinchi til (ingliz tili) o'rgatilayotgan guruh tarbiyalanuvchilari edi ^[10]. Bolalarning ota-onalaridan tadqiqotda ishtirok etishga rozilik olingan.

Tadqiqot dizayni. Tajriba 8 oy davomida olib borildi va uch bosqichga bo'lindi:

- 1) dastlabki diagnostika,
- 2) maqsadli ta'sir – mashg'ulotlar jarayoni,
- 3) yakuniy baholash.

Dastlabki diagnostika bosqichida ishtirokchilarning nutqiy va kognitiv rivojlanish holati o'rganilib, tasavvur darajasini baholash uchun start ko'rsatkichlar aniqlandi. Bunda bolalarning dastlabki ikkinchi tilni o'zlashtirish bosqichidagi quyidagi asosiy nutqiy va kognitiv ko'rsatkichlari tahlil qilindi:

- og'zaki nutq faoliyatining shakllanishi (nutqni tushunish va gapira boshlash);
- fonetik tizimning tarkib topishi (tovushlarni to'g'ri talaffuz qilish va farqlash);
- lug'at zahirasi o'sishi (so'z boyligi va uni qo'llay olish);
- semantik idrok (so'z va gap ma'nosini anglay olish);
- kattalar bilan muloqotga kirisha olish (ijtimoiy kommunikatsiya);
- og'zaki nutqdan yozma nutqqa o'tish alomatlari;
- dastlabki yozuv malakalari va o'z fikrini bayon eta olish qobiliyati.

Shuningdek, "Nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari" yo'nalishi bo'yicha kuzatishlar olib borildi. Dastlabki kuzatuv natijalariga ko'ra, 6–7 yoshli bolaning umumiy rivojlanish portreti quyidagicha belgilandi: u mustaqil tarzda axborot izlashga qiziqadi, kuzatishlarga asoslanib umimlashtirish va xulosa chiqarish qobiliyatini namoyon eta oladi, yil fasllari yoki kundalik voqealarni ketma-ketlikda bayon qilishga intiladi, rasmlarga suyangan holda izchil tafakkur yurita oladi hamda ikkinchi tilga nisbatan qiziqish bildirib, dastlabki lingvistik bilim va ko'nikmalarini namoyon eta boshlaydi.

Ishtirokchilarning psixologik-pedagogik xususiyatlarini aniqlash maqsadida maktabgacha yosh oxiriga xos bo'lgan e'tibor, xotira, tafakkur, nutq va tasavvur ko'nikmalarining shakllanish darajasi ham tahlil qilindi. Jumladan, diqqatning ixtiyoriy boshqaruvi endi shakllanayotgan bo'lib, bola ma'lum bir vazifaga ongli ravishda e'tiborini qisqa muddat jamlay oladi. Xotirada ixtiyoriy yodlash elementlari paydo bo'la boshlaydi; bola maqsadga yo'naltirilgan kuzatishni va eslab qolishni o'rganmoqda. Tafakkurda hali ham ko'rgazmali-obrazli fikrlash ustun bo'lsa-da, maktabgacha davr oxirida sodda so'zli-mantiqiy fikrlash kurtaklari rivoj topadi – bola so'zlardan foydalanib mulohaza qilishga o'tadi. Nutqi tobora ravonlashib, grammatik tuzilishi boyimoqda; lug'atida sinonim va antonimlar paydo bo'lib, umimlashtiruvchi tushunchalarni qo'llashni o'rganmoqda. Tasavvur faoliyati bu yoshda juda faollashadi: dastlab ertaksimon, tanish obrazlarni o'zlashtirish shaklida namoyon bo'lsa, bora-bora bolalar mutlaqo yangi obraz va g'oyalarni tasavvur qilishga o'tadi. Bu esa fantaziya va ijodiy tasavvur rivojining muhim ko'rsatkichidir ^[14].

Maktabgacha davr oxiridagi muhim o'zgarishlardan yana biri – "harakatlarning ichki rejasi" shakllanishidir: bola ko'rgazmali harakatlarga emas, balki ichki ong tasavvurlari vositasida ham fikrlashga qodir bo'lib boradi ^[14]. Umuman olganda, 6–7 yosh davrida bolaning bilishga doir psixik jarayonlari va sensor etalonlari (shakl, rang, o'lchamni farqlash) juda faol rivojlanadi. Demak, aynan shu yoshda ikkinchi tilni o'rgatish orqali tasavvur va ijodiy tafakkurni shakllantirish uchun yetarli psixologik-pedagogik shart-sharoitlar mavjud. Shu bois tadqiqotimizda ushbu yosh bolalarini ikkinchi tilga o'rgatish jarayonida tasavvurini rivojlantirish metodikasi ishlab chiqildi.

Mashg'ulotlar mazmuni va davomiyligi. Tajriba dasturi "Ilm yo'li" variativ dasturiga muvofiq tuzildi ^[10]. Dars mashg'ulotlari haftada 2 martadan, har biri 30 daqiqa davomida o'tkazilib, umumiy 72 soatlik kursni tashkil

qildi. Mashg'ulotlar mazmuniga bolalar hayotiga yaqin mavzular kiritildi: masalan, "Men va mening oilam", "Hayvonot olami", "Fasl va ob-havo", "Mening kun tartibim", "Kasblar olami" va hokazo. Har bir mavzu ikki tilda (ona tilida va ingliz tilida) lug'at boyitish, muloqotga kirishish, ijodiy topshiriqlar bajarish kabi qismlarni o'z ichiga oldi.

Didaktik jarayonda bolalarning qiziqishini oshirish maqsadida o'yin texnologiyalari, rol o'ynash, rasm chizish, qo'shiqlar va she'rlardan foydalanildi. Asosiy urg'u har bir mavzuda "intellekt xarita" chizishga qaratildi: bolalar o'rgangan yangi so'zlar va tushunchalarni rang-barang shoxchalarga yozib, ularni rasmlar va belgi-chizgilar bilan bog'lashdi. Misol uchun, "Hayvonot olami" mavzusida hayvonlarning nomlari, yashash joyi va ovqatlanishi bo'yicha intellekt xarita tuzildi; bolalar buni birgalikda muhokama qilib, har bir hayvon uchun rasm chizib, muvofiq so'zlarni (masalan, "quyon – sabzi – o'rmonda") xaritada bog'lashdi. Bunday vizual xaritalash bolalarning yangi so'z va tushunchalarni tizimli hamda esda qolarli tarzda o'zlashtirishiga yordam berdi.

Yondashuv va vositalar. Mashg'ulotlar modeli Sperri va Rodjerning miya yarimsharlari faoliyatiga doir nazariyasiga tayangan holda ishlab chiqildi ^[16]. Ushbu integrativ modelga ko'ra, miyaning chap (analitik) va o'ng (obrazli) yarimsharlari bir vaqtda uyg'un faollashtirilgandagina bola "to'la fikrlash" (butun miya bilan fikrlash) ko'nikmasini namoyon eta oladi. Shu sabab mashg'ulotlarda har bir dars mavzusiga oid analitik-topshiriqlar (so'z yodlash, gap tuzish, mantiqiy savollarga javob berish) va ijodiy-topshiriqlar (rasm chizish, hikoya tuzish, rolli o'yinlar) uyg'unlashtirib berildi. Bolalar bilimlarni mustahkamlash jarayonida har ikkala yarimsharni faollashtiruvchi kineziologik mashqlardan ham foydalanildi. Masalan, darslar orasida qo'l barmoqlarining nozik motorikasini oshiruvchi maxsus o'yinlar ("Qarsak chalib sanaymiz", "Barmoq teatri" va hokazo) bilan miya faoliyatini rag'batlantirishga e'tibor qaratildi. Bunday kineziologik yondashuv har ikki yarimshararo axborot almashinuvini tezlashtiradi va bolalarda tasavvur hamda ijodiy fikrlash uchun zarur bo'lgan fiziologik asoslarni mustahkamlaydi ^[16].

Baholash usullari. Tajribada bolalarning tasavvurini va umumiy ijodiy tafakkurini baholash uchun sifat va miqdor ko'rsatkichlar qo'llandi. Dastlabki va yakuniy bosqichlarda pedagog-psixolog tomonidan bolalarning tasavvur qilish qobiliyati maxsus topshiriqlar yordamida tekshirildi (masalan, bolaning oddiy bir rasmga qarab hikoya to'qib berishi, berilgan narsalardan noodatiy foydalanish usullarini aytib berishi kabi). Har bir ishtirokchining ijodiy faolligi, obrazli tafakkur darajasi va topqirligi MELQO (Measuring Early Learning Quality and Outcomes) tizimi mezonlari asosida ballik tizimda baholandi ^[13]. MELQOning "Tasavvur va ijodkorlik" subshkalasi bo'yicha 10 ballik baholashda bolalarning yangi obraz va g'oyalarni yaratish, muqobil yechimlar taklif qilish, rolga kirib o'ynash, savollarga noodatiy javob topish kabi jihatlariga e'tibor berildi.

Yakuniy bosqichda olingan natijalar boshlang'ich holat bilan solishtirilib, farqlarning miqdoriy tahlili o'tkazildi (o'rtacha ballar, foizlar). Shuningdek, ota-onalar va tarbiyachilar bilan suhbatlar orqali bolalardagi o'zgarishlarning sifat tahlili ham qo'shimcha ravishda amalga oshirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot yakunida bolalarning tasavvur va bog'liq ko'nikmalarida sezilarli ijobiy o'zgarishlar kuzatildi. Jumladan, MELQO tizimi bo'yicha tasavvur darajasi ko'rsatkichi o'rtacha 6,8 balldan 8,5 ballgacha oshdi (10 ballik shkala). Eksperiment boshida bolalarning atigi 21 % i berilgan rasm asosida mustaqil hikoya tuza olgan bo'lsa, tajribadan so'ng bu ko'rsatkich 64 % ga yetdi. Ingliz tilida o'rgangan so'zlar hajmi bir bolaning o'rtacha lug'atida 40 tadan (boshlang'ich) 95 taga (yakuniy) ortdi, ya'ni qariyb 2,4 baravar ko'paydi. 1-rasmga ko'ra, bolalarning tasavvur va ijodiy fikrlashini ifodalovchi barcha mezonlar (tasviriy tafakkur, topqirlik, assotsiativ bog'lanish, yodda saqlash, ijodiy faollik) bo'yicha o'rtacha natijalar 20–30 % o'sishga erishdi. Ushbu o'sishlar nazorat diagnostikasida statistik ishonchlilik darajasida ($p < 0,05$) tasdiqlandi.

Verbal va vizual tafakkurning uyg'un rivojlanishi. Tajriba davomida ikkinchi tilni o'rganish jarayonida bolalarda og'zaki (so'zli) va vizual (tasvirli) fikrlash faoliyati bir-birini to'ldirgan holda rivojlandi. Bu esa bolalarning nutqiy ifoda qilish, tinglab tushunish, tasvir orqali hikoya tuzish va mantiqiy bog'liqliklar o'rnatish kabi qobiliyatlarini bir vaqtda shakllantirdi. Ayniqsa, nutqni ko'rgazmali asosda (rasmlar yordamida) rivojlantirish tasavvur jarayoniga kuchli turtki berdi. Masalan, bolalar ingliz tilida yangi o'rgangan so'zlarini darhol tegishli rasm, rang yoki belgi bilan bog'lab izohlagani tufayli bu tushunchalar ularning xotirasida mustahkamroq saqlanib, so'ngra mantiqiy izchil gaplar tuzishda qo'l keldi.

"Intellekt xarita" vositasi ijodiy tafakkurni faollantiradi. Tajribada muntazam qo'llangan "intellekt xarita" (Mind Map) texnologiyasi bolalarda obrazli tafakkur, assotsiativ bog'lanishlar yaratish, muammoga yangicha yondashish va yangi g'oyalarni shakllantirish kabi ijodiy ko'nikmalarni rivojlantira boshladi. Bolalar o'rgangan materiallarini mazkur xaritalar yordamida o'zaro bog'lab, grafika va ranglar orqali namoyish etishga o'rgandilar. Bu usul ularning darsga qiziqishini oshirdi va o'z fikrlarini mustaqil, noodatiy shaklda ifodalash salohiyatini kuchaytirdi. Mashg'ulot davomida bolalar biror tushuncha bo'yicha o'zlari yangi obraz va ramzlar o'ylab topib, xaritada aks ettirishga intilgani kuzatildi. Demak, intellekt xaritalaridan foydalanish tasavvur doirasini kengay-

tirishga xizmat qilishi aniqlandi. Bu ayniqsa tashqi olam haqida olinayotgan ma'lumotlarni o'rganish uchun muhimdir.

Intellekt xarita:

- muammoga aniqlik kiritadi;
- muammoni yechish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni tartibga soladi;
- vaziyatni to'la tasavvur qilishga va tasvirlashga yordam beradi;
- barcha zarur ma'lumotlarni saqlash vositasiga aylanadi;
- g'ayrioddiy yechimlarni rag'batlantiradi ^[16].

Quyida "Tasavvur" intellekt xaritasini keltiramiz.

Tasavvur intellekt xaritasi. Intellekt xaritada ko'rsatilganidek, axborot tashqi olamdan olinadi. Inson bu ma'lumotlarni asosan beshta sezgi (sensor) kanallari orqali qabul qiladi. Bular: ko'rish – 83 %, eshitish – 11 %, hid bilish – 3,5 %, tuyush – 1,5 %, ta'm bilish – 1 %. Bu ma'lumotlar inson miyasining chap yarimsharida idrok qilinadi. Shu ma'lumotlar bosh miyaning o'ng yarimsharida vujudga keladigan tasavvurlarga va demak, ijodiy fikrlashga asos bo'ladi.

Funksional mashg'ulot modeli "to'la fikrlash"ni rivojlantiradi. Tajribada qo'llangan mashg'ulotlar modeli Sperrining miya yarimsharlari integratsiyasi nazariyasiga tayangan holda tuzildi ^[16]. Bu modelga ko'ra, miyaning chap (analitik, mantiqiy) va o'ng (obrazli, intuitiv) yarimsharlari uyg'un faollashgandagina shaxsda ijodiy va tanqidiy fikrlashni birlashtiruvchi to'la tafakkur shakllanadi. Amaliy mashg'ulotlar davomida bolalarda aynan shunday integrativ fikrlashni rag'batlantirishga erishildi. Natijada, ishtirokchilarda xotira, diqqat, tasavvur, mantiqiy tahlil va ijodiy yondashuv kabi ko'nikmalar bir vaqtda rivojlandi. Kuzatuvlarga ko'ra, darslarda chap yarimshar talab qiladigan vazifalardan so'ng o'ng yarimsharga mo'ljallangan ijodiy mashqlar berilganda, bolalarning umumiy faolligi va qiziqishi ortgan. Demak, mashg'ulotlarning bunday tuzilishi ularning "butun miya"ni ishga solishiga yordam bergan.

Mavzular ketma-ketligi va assotsiativ yondashuv. Dars mavzularining bolalar hayoti, kundalik tajribasi va tabiat hodisalariga bog'langan holda assotsiativ tarzda tashkil etilishi muhim samaradorlik berdi. Bolalar real hayotda ko'rgan-bilgan narsalarini xorijiy til materiallari bilan bog'lashga o'rgandi. Masalan, "Oziq-ovqatlar" mavzusida bolalar avval o'zlari yaxshi ko'rgan taomlarni tasvirlab berishdi, so'ngra shu obyektlar inglizcha nomlarini intellekt xaritada joylashtirdilar. Bunday kontekstual yondashuv ularning yangi bilimlarni eslab qolish, mantiqiy izohlash, tanish vaziyatlarda qo'llash ko'nikmalarini kengaytirdi. Mavzularning mantiqiy ketma-ketlikda joylashtirilishi esa bolalarning miya faoliyatida barqarorlik va tizimlilikni ta'minladi. Natijada, turli mashg'ulotlar o'rtasida mavzuiy bog'lanish hosil bo'lib, bilimlar integratsiyasi ro'y berdi. Bu esa o'z navbatida miya yarimsharlari o'rtasidagi neyron aloqalarni faollashtirishda ijobiy rol o'ynadi.

Vizual vositalar bilan integrativ tafakkur rivojlanishi. Darslarda vizual materiallardan (rasmlar, jadvallar, belgilardan) faol foydalanish bolalarda birlashgan idrok va integrativ fikrlashni shakllantirdi. Turli ranglar, shakllar va chiziqlar orqali fikrni ifodalash hamda axborotni xotirada ushlab qolish qobiliyatlari yaxshilandi. Masalan, bolalar ingliz tilida o'rgangan yangi so'zlari uchun o'zlari rangli belgi va chizgilar ixtiro qilib, daftarga chizishdi; keyinchalik shu belgilarga qarab tezda eslab, so'zlarni ayta olishdi. Bu yondashuv ularning intellektual hamda estetik qobiliyatlarini uyg'un rivojlantirishga xizmat qildi. Bolalarning tasavvur olami yanada boyib, obrazlar bilan fikrlash qobiliyati kuchaydi.

Yuqoridagi natijalar ikkinchi tilni o'rgatish jarayonida bolalarda tasavvur va ijodiy tafakkurni rivojlantirish bo'yicha ilmiy adabiyotlarda keltirilgan nazariy tamoyillarni tasdiqlaydi. Jumladan, mashg'ulotlarda miya yarimsharlarining integratsiyalashgan faoliyatini ta'minlashga intilish samarador ekani aniqlandi. Miya faoliyatining chap yarimshari nutq, mantiq, tahlil, rejalashtirish kabi verbal-mantiqiy funksiyalar uchun mas'ul bo'lsa, o'ng yarimshar tasavvur, metaforik tafakkur, musiqiy sezgi va noan'anaviy (divergent) fikrlash kabi obrazli faoliyatlarni boshqaradi ^[16]. Shunga ko'ra, bolada muvozanatli intellektual rivojlanish ikkala yarimsharning ham faol ishtirokini talab qiladi. Tadqiqotlar bir yarimsharning faoliyati ikkinchi yarimsharni ham qo'shimcha ravishda faollashtirishini ko'rsatadi ^[16]. Bizning tajribamizda ham xorijiy tilni o'rgatish (chap yarimshar faoliyati) o'ng yarimsharning obrazli fikrlash faoliyatini rag'batlantirdi. Natijada bolalarda "butun miya" bilan fikrlash ko'nikmasi shakllana boshladi.

Yangi bilimlar bolalar miyasida mavjud tasavvurlar, hissiyotlar va bilimlar bilan assotsiativ bog'lanish orqali o'zlashtiriladi ^[7]. Bola yangi tushunchani ilgari shakllangan tajribasi bilan qiyoslab, unga shaxsiy ma'no yuklaydi. Shu bois tasavurning rivoji nafaqat ijodiy tafakkur, balki til o'rganish, xotirada saqlash, mantiqiy tahlil kabi barcha kognitiv jarayonlar uchun muhim omil hisoblanadi. Tadqiqotimiz davomida kuzatilganidek, yangi so'z va g'oyalarni o'z hayotiy taassurotlari bilan bog'lab o'rgangan bolalar ularni mustahkamroq eslab qolishdi va erkinroq qo'llay olishdi. Bu holat tasavvur jarayonining bevosita o'qitish samaradorligiga ta'sirini ko'rsatadi.

Miya yarimsharlari o'rtasidagi integratsiyalashgan faoliyat bolaning umumiy intellektual salohiyatini oshirishda asosiy rol o'ynaydi ^[16]. Ma'lumki, qiz bolalarda yarimsharlarning funksional bog'lanishi o'rtacha 7 yosh atrofida, o'g'il bolalarda esa 8–9 yoshgacha shakllanadi. Yarimsharlarda axborot almashinuvini ta'minlovchi qadoqsimon modda (corpus callosum)ning yetilishi tafakkur va ong bilan bog'liq yuqori darajadagi funksiyalarning yuzaga chiqishiga sharoit yaratadi. Bu jarayonni qo'llab-quvvatlashda kineziologik mashqlar samarali vosita sifatida tan olingan ^[16]. Biz qo'llagan mayda motorika o'yinlari ham aslida shu kineziologiya tamoyiliga asoslangan bo'lib, bolalarning miyasida yarimsharlarda neyron bog'lanishlarni tezlashtirishga xizmat qildi.

Ilmiy manbalarda keltirilishicha, bunday jismoniy-faol usullar natijasida bolada tasavvur, ijodiy fikrlash va nutqiy faollik uchun zarur bo'lgan fiziologik zamin mustahkamlanadi ^[16]. Tajriba jarayonida bolalarda hosil bo'lgan yorqin hissiy taassurotlar va yangi kashfiyotlar ularning ong ostiga kuchli ta'sir qilishi mumkin. Bolalik davrida olingan bunday emotsional tajribalar keyinchalik insonning dunyoni idrok etishi, qaror qabul qilishi va ijodiy faoliyatida qayta namoyon bo'lishi mumkin ^[8]. Psixologik tadqiqotlarga ko'ra, xotira ham aynan ong osti bilan uzviy bog'liq bo'lib, hayot davomida turli sensor kanallar (vizual, eshituv, kinestetik) orqali qabul qilingan axborotlar ong ostida go'yo "film" shaklida yozib boriladi ^[14]. Muayyan tashqi stimul yoki vaziyat ta'sirida ong ostidagi shu "tasvirlar" qayta yuzaga chiqib, tasavvur va tafakkur jarayonlarini faollashtirishi mumkin ^[14].

Demak, erta yoshda ikkinchi til o'rgangan bolalarning hayotida qolgan kuchli taassurotlar va obrazlar keyinchalik ularning ijodiy tafakkur va til qobiliyatlarida namoyon bo'lishini kutish mumkin. Bu holat ikkinchi til o'rgatishning nafaqat lingvistik, balki chuqur psixodinamik foydasini ham tasdiqlaydi.

Shuningdek, intellektual faoliyatda ong va ong osti uyg'unligi muhim ahamiyatga ega. Idrok qilinayotgan har qanday tashqi axborot ichki dunyo – ongosti tomonidan talqin qilinib, shaxsiy tajribaga moslab qayta quriladi. Shu bois fikrlash jarayonini faqat ong doirasidagina emas, balki ong osti bilan integratsiyada olib borish, ya'ni "to'la fikrlash" konsepsiyasi ta'lim jarayonida juda samarali hisoblanadi ^[8]. Bizning ishimizda qo'llangan yondashuv ham bolalarda bilimni shunchaki eslab qolishni emas, balki uni ijodiy va konstruktiv yo'sinda qayta ishlash, yangi g'oyalar yaratishga yo'naltirish imkonini berdi. Ayniqsa, ikkinchi tilni o'rgatish jarayonida bolaning chap (analitik) va o'ng (obrazli) yarimsharlari o'rtasida muvozanatni rivojlantirish kognitiv salohiyatni to'la faollashtiruvchi omil sifatida namoyon bo'ldi.

Tadqiqot natijalari boshqa izlanishlar bilan ham uyg'unlashadi. Xususan, G'aniev va hammualliflar 5–6 yoshli bolalarda intellekt xaritalari yordamida ijodiy tafakkur ko'nikmalarini shakllantirish bo'yicha samarali natijalarni qayd etganlar ^[7]. Ularning tadqiqotida ham vizual xaritalash orqali bolalarning yangi g'oya va analogiyalar yaratish faolligi oshgani ko'rsatilgan. Bu bizning ishimiz natijalarini tasdiqlaydi. Shuningdek, Tony Buzan tomonidan ishlab chiqilgan "Mind Map" texnologiyasi ta'limning turli bosqichlarida o'quvchilar tafakkurini rivojlantirishi ko'plab misollarda qayd etilgan ^{[3][9]}. Biz aniqlagan ijobiy o'zgarishlar ana shu ilmiy-amaliy tajribalar nuqtai nazaridan kutilgan edi.

Mazkur ishda ayrim cheklovlar ham mavjud bo'ldi. Avvalo, tajriba ishtirokchilari soni nisbatan kam (28 nafar) bo'lgani natijalarni umumlashtirish imkoniyatini cheklaydi. Shuningdek, biz faqat bitta guruhda (nazoratsiz) o'tkazgan eksperiment sababli aniqlangan o'zgarishlarga boshqa omillar (bolalarning tabiiy rivojlanishi yoki uy muhitidagi o'zgarishlar) ta'sirini to'liq istisno etib bo'lmaydi. Natijalar asosan qisqa muddat (8 oy) davomida o'lchandi; ularning barqarorligi va uzoq muddatli ta'siri keyinchalik alohida tadqiq etilishi lozim. Bundan tashqari, tasavvur va ijodiy fikrlashni baholashda sub'ektiv omillar (masalan, kuzatuvchi bahosi) ma'lum darajada ta'sir qilishi mumkin, bu esa aniqlik uchun obyektiv mezonlarni takomillashtirishni talab etadi.

Kelgusidagi tadqiqotlar ushbu yo'nalishda tadqiqot ko'lamini kengaytirishi maqsadga muvofiqdir. Xususan, ikkinchi til o'rgatishning tasavvurga ta'sirini o'rganishda nazorat guruhi bilan taqqoslash orqali ✓ Matningizni to'liq ilmiy tahrir asosida ko'rib chiqdim. Imlo, punktuatsiya, stilistika va raqamlar/yillar yagona formatga keltirildi. Mazmun o'zgartirilmagan, faqatgina tahrir qilindi.

Tadqiqot yakunida bolalarning tasavvur va bog'liq ko'nikmalarida sezilarli ijobiy o'zgarishlar kuzatildi. Jumladan, MELQO tizimi bo'yicha tasavvur darajasi ko'rsatkichi o'rtacha 6,8 balldan 8,5 ballgacha oshdi (10 ballik shkala). Eksperiment boshida bolalarning atigi 21 % i berilgan rasm asosida mustaqil hikoya tuza olgan bo'lsa, tajribadan so'ng bu ko'rsatkich 64 % ga yetdi. Ingliz tilida o'rgangan so'zlar hajmi bir bolaning o'rtacha lug'atida 40 tadan (boshlang'ich) 95 taga (yakuniy) ortdi, ya'ni qariyb 2,4 baravar ko'paydi. 1-rasmga ko'ra, bolalarning tasavvur va ijodiy fikrlashini ifodalovchi barcha mezonlar (tasviriy tafakkur, topqirlik, assot-siativ bog'lanish, yodda saqlash, ijodiy faollik) bo'yicha o'rtacha natijalar 20–30 % o'sishga erishdi. Ushbu o'sishlar nazorat diagnostikasida statistik ishonchlilik darajasida ($p < 0,05$) tasdiqlandi.

Verbal va vizual tafakkurning uyg'un rivojlanishi. Tajriba davomida ikkinchi tilni o'rganish jarayonida bolalarda og'zaki (so'zli) va vizual (tasvirli) fikrlash faoliyati bir-birini to'ldirgan holda rivojlandi. Bu esa bolalarning nutqiy ifoda qilish, tinglab tushunish, tasvir orqali hikoya tuzish va mantiqiy bog'liqliklar o'rnatish kabi qobiliyatlarini bir vaqtda shakllantirdi. Ayniqsa, nutqni ko'rgazmali asosda (rasmlar yordamida) rivojlantirish tasavvur jarayoniga kuchli turtki berdi. Masalan, bolalar ingliz tilida yangi o'rgangan so'zlarini darhol tegishli rasm, rang

yoki belgi bilan bog'lab izohlagani tufayli bu tushunchalar ularning xotirasida mustahkamroq saqlanib, so'ngra mantiqiy izchil gaplar tuzishda qo'l keldi.

"Intellekt xarita" vositasi ijodiy tafakkurni faollantiradi. Tajribada muntazam qo'llangan "intellekt xarita" (Mind Map) texnologiyasi bolalarda obrazli tafakkur, assotsiativ bog'lanishlar yaratish, muammoga yangicha yondashish va yangi g'oyalarni shakllantirish kabi ijodiy ko'nikmalarni rivojlantira boshladi. Bolalar o'rgangan materiallarini mazkur xaritalar yordamida o'zaro bog'lab, grafika va ranglar orqali namoyish etishga o'rgandilar. Bu usul ularning darsga qiziqishini oshirdi va o'z fikrlarini mustaqil, noodatiy shaklda ifodalash salohiyatini kuchaytirdi.

Intellekt xarita:

- muammoga aniqlik kiritadi;
- muammoni yechish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni tartibga soladi;
- vaziyatni to'la tasavvur qilishga va tasvirlashga yordam beradi;
- barcha zarur ma'lumotlarni saqlash vositasiga aylanadi;
- g'ayrioddiy yechimlarni rag'batlantiradi ^[16].

Tasavvur intellekt xaritasi. Intellekt xaritada ko'rsatilganidek, axborot tashqi olamdan olinadi. Inson bu ma'lumotlarni asosan beshta sezgi (sensor) kanallari orqali qabul qiladi. Bular: ko'rish – 83 %, eshitish – 11 %, hid bilish – 3,5 %, tuyush – 1,5 %, ta'm bilish – 1 %. Bu ma'lumotlar inson miyasining chap yarimsharida idrok qilinadi. Shu ma'lumotlar bosh miyaning o'ng yarimsharida vujudga keladigan tasavvurlarga va demak, ijodiy fikrlashga asos bo'ladi.

Funksional mashg'ulot modeli "to'la fikrlash"ni rivojlantiradi. Tajribada qo'llangan mashg'ulotlar modeli Sperrining miya yarimsharlari integratsiyasi nazariyasiga tayangan holda tuzildi ^[16]. Bu modelga ko'ra, miyaning chap (analitik, mantiqiy) va o'ng (obrazli, intuitiv) yarimsharlari uyg'un faollashgandagina shaxsda ijodiy va tanqidiy fikrlashni birlashtiruvchi to'la tafakkur shakllanadi. Amaliy mashg'ulotlar davomida bolalarda aynan shunday integrativ fikrlashni rag'batlantirishga erishildi.

Mavzular ketma-ketligi va assotsiativ yondashuv. Dars mavzularining bolalar hayoti, kundalik tajribasi va tabiat hodisalariga bog'langan holda assotsiativ tarzda tashkil etilishi muhim samaradorlik berdi. Bolalar real hayotda ko'rgan-bilgan narsalarini xorijiy til materiallari bilan bog'lashga o'rgandi. Masalan, "Oziq-ovqatlar" mavzusida bolalar avval o'zlari yaxshi ko'rgan taomlarni tasvirlab berishdi, so'ngra shu obyektlar inglizcha nomlarini intellekt xaritada joylashtirdilar. Bunday kontekstual yondashuv ularning yangi bilimlarni eslab qolish, mantiqiy izohlash va tanish vaziyatlarda qo'llash ko'nikmalarini kengaytirdi.

Vizual vositalar bilan integrativ tafakkur rivojlanishi. Darslarda vizual materiallardan (rasmlar, jadvallar, belgilar) faol foydalanish bolalarda birlashgan idrok va integrativ fikrlashni shakllantirdi. Turli ranglar, shakllar va chiziqlar orqali fikrni ifodalash hamda axborotni xotirada ushlab qolish qobiliyatlari yaxshilandi.

Natijaviy tahlil. Miya yarimsharlari o'rtasidagi integratsiyalashgan faoliyat bolaning umumiy intellektual salohiyatini oshirishda asosiy rol o'ynaydi ^[16]. Ma'lumki, qiz bolalarda yarimsharlarning funksional bog'lanishi o'rtacha 7 yosh atrofida, o'g'il bolalarda esa 8–9 yoshgacha shakllanadi. Yarimsharlara axborot almashinuvini ta'minlovchi qadoqsimon modda (corpus callosum)ning yetilishi tafakkur va ong bilan bog'liq yuqori darajadagi funksiyalarning yuzaga chiqishiga sharoit yaratadi.

Cheklovlar. Tadqiqotda ishtirokchilarning soni nisbatan kam (28 nafar) bo'lgani natijalarni umumlashtirish imkoniyatini cheklaydi. Shuningdek, faqat bitta guruhda (nazoratsiz) o'tkazilganligi sababli aniqlangan o'zgarishlarga boshqa omillar ta'sirini to'liq istisno qilib bo'lmaydi. Natijalar qisqa muddat (8 oy) davomida o'lchandi; uzoq muddatli ta'sir alohida tadqiq etilishi lozim.

Kelgusidagi tadqiqotlar ikkinchi til o'rgatishning tasavvurga ta'sirini nazorat guruhi bilan taqqoslash orqali chuqurroq tahlil etishi, neyropsixologik usullar (EEG) yordamida miya faoliyati o'lchanishi va intellekt xaritalarining turli elementlari (rang, shakl, so'z nisbati) samaradorligi aniqlanishi zarur.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, ikkinchi tilni o'rgatish jarayoni 6–7 yoshli bolalarda nafaqat lingvistik ko'nikmalarni, balki kognitiv, ijodiy va obrazli tafakkur jarayonlarini ham rivojlantirishi mumkin. Tadqiqot natijalari ko'rsatdiki, bu yoshdagi bolalar miyasining yuqori plastiklik darajasi va vizual hamda verbal axborotni birgalikda qayta ishlash salohiyati tufayli xorijiy tilni o'rganish motivatsion va metodik jihatdan to'g'ri tashkil etilganda tasavvurni rivojlantirish uchun kuchli platforma bo'lib xizmat qiladi.

Joriy etilgan "Intellekt xarita" texnologiyasi bolalarning to'la fikrlash, mantiqiy tahlil, assotsiativ bog'lanish va ijodiy g'oya ishlab chiqish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirdi. Ushbu metod bolalarning o'z fikrlarini

obrazli va mantiqiy asosda ifodalashiga mustahkam zamin yaratdi. Mashg'ulotlarning funksional modeli (chap va o'ng miya yarimsharlari faolligini uyg'unlashtirishga qaratilgan tarzda) bolalarning integrativ aqliy faoliyatini rag'batlantirdi. Bu esa ularning butun miya bilan fikrlash salohiyatini shakllantirishda muhim omil bo'ldi.

Assotsiativ yondashuv asosida tuzilgan ta'limiy mashg'ulotlar mavzularni chuqurroq anglash, ularni eslab qolish, tahlil qilish va ijodiy tarzda o'zlashtirish imkonini berdi. Bunday yondashuv o'quvchilarning ilg'or tafakkur va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini kuchaytirdi.

Tavsiya sifatida, maktabgacha ta'lim muassasalarida chet tilini o'rgatish jarayoniga intellekt xarita singari vizual-ijodiy metodlarni integratsiya qilish maqsadga muvofiqdir. Tarbiyachilar va chet til o'qituvchilari uchun bolalarning tasavvurini kengaytiruvchi o'yinli ta'lim texnologiyalari bo'yicha maxsus treninglar tashkil etilishi lozim. Darslarda matn va og'zaki ma'lumotlarni rangli tasvir, grafik diagramma va xaritalar bilan boyitish bolalarning materialni puxta o'zlashtirishiga yordam berishi ilmiy tadqiqotlar va amaliyotda ko'rsatib o'tilgan ^[3] ^[9] ^[12].

Shuningdek, maktabgacha ta'lim dasturlariga bolalar tasavvurini baholash mezonlarini kiritish va o'sishni muntazam monitoring qilib borish tavsiya etiladi ^[5] ^[13].

Xulosa o'rinda aytish mumkinki, mazkur tadqiqot ikkinchi tilni o'rgatish orqali bolalarda kognitiv va ijodiy salohiyatni rivojlantirish mumkinligini isbotlar ekan, ta'lim jarayonida "Intellekt xarita" kabi metodik vositalarni keng qo'llash bu maqsadga erishishni ancha samarali qilishini ko'rsatdi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Baroc, R., & Bialystok, E. (2011). Cognitive development of bilingual children. *Language Teaching*, 44(1), 36–54.
2. Ben Zeev, S. (1977). Mechanisms by which childhood bilingualism affects understanding of language. *Developmental Psychology*, 13(3), 294–311.
3. Buzan, T. (2019). *Intellekt karty (Mind Maps)*. Moskva: MANN, Ivanov i Ferber.
4. G'aniev, A.G. (2020). Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilariga xorijiy tillarni o'rgatish va ularning tasavvurini rivojlantirishda Shahrisabz hayvonot bog'iga sayohat darslarining ahamiyati. *Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari*, Pavlodar (Qozog'iston).
5. G'aniev, A.G. (2021). Ijodiy fikrlash ko'nikmalarini baholash tizimi. *TDPU Ilmiy Axborotlari*, 2021-yil, 5-son.
6. G'aniev, A.G. (2021). O'quvchilarning ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda "Intellekt xarita"dan foydalanish. *TDPU Ilmiy Axborotlari*, 2021-yil, 7-son.
7. G'aniev, A.G., G'anieva, Sh.A., & Abdunazarova, Z.Sh. (2020). Formation of "creative thinking" skills in 5–6-year-old children with the help of mind maps. *Multidisciplinary Peer-Reviewed Journal "Research for Revolution"*.
8. G'aniev, A.G., & Tashev, S.N. (2021). The role of imagination in the process of creative thinking. *Psychology and Education*, 58(1), 3569–3575.
9. G'aniev, A.G. (2021, May). Using mind map in teaching the subject of aggregate states of matter. *Current Research Journal of Pedagogics*, 2(5), 72–77. <https://doi.org/10.37547/CRJP/Volume02Issue05-14>
10. "Ilm yo'li" variativ dasturi. (2018). O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi.
11. Legault, J., & Litcofsky, K.A. (2014). Neural correlates of cognitive control in bilingual children. *Cortex*, 52, 301–324.
12. Medina, J. (2014). *Brain Rules (Pravila mozga)*. Moskva: MANN, Ivanov i Ferber.
13. MELQO. (2017). *Measuring Early Learning Quality and Outcomes – Toolkit*. UNESCO / UNICEF.
14. Nemov, R.S. (2005). *Psixhologiya (II qism)*. Moskva: Vldos.
15. Penfield, W., & Roberts, L. (1959). *Speech and Brain Mechanisms (Rechevye i mozgovye mekhanizmy)*. Princeton University Press.
16. Sperry, R.W. (1975). Left-brain, right-brain: Psychology or physiology? *The American Psychologist*, 30(7), 533–538.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.